

Obkolitev se oži

IVO ŽAJDELA

Komunisti so vedno bolj stiskali obroč okoli Ivana Miklavca, vodje pokrajinskega odbora Osvobodilne fronte za Gorenjsko. Navodila (ukaze) je dajal Edvard Kardelj, ki je gorenjskim partijcem pisal, naj ga izločijo, sodelujejo pa z njim le zaradi denarja, ki jim ga daje v velikih količinah.

Vprašanje je, ali je partijsko vodstvo želelo Miklavčev krog le politično onemogućiti ali pa je načrtovalo tudi kakšne skrajne ukrepe, domneva zgodovinarica Vida Deželak Barič. Poleti 1943 so se začeli širiti glasovi, da so posamezniki v smrtni nevarnosti. Iz nekega poročila Avgusta Barleta (člana OK KPS Škofja Loka) lahko sklepamo, da je bila takšna bojazen takrat neutemeljena. Od njega je namreč Miklavc posredno zahteval pojasnila, ali ga resnično nameravajo ubiti. Barle ga je seveda pomiril, začudilo pa ga je, od kod Miklavcu ta bojazen.

Pismo Vidmarju

Po analizi okoliščin je domneval, da je morda Miklavc tisti, ki je preprečil že dogovorjeno tiskanje knjige *Kratka zgodovina VKP(b)*. V strahu, da ni o tem morda kdo kaj zvedel, pa naj bi se Miklavc začutil življenjsko ogroženega. Toda to so bile le nedokazljive domneve. Miklavc se je celo obrnil na Josipa Vidmarja, da bi preprečil »predlagane likvidacije« Ivana Miklavca, Albina Kolba in – Helmutha Rozumka. Zatrjeval je, da obtožbe slonijo na lažnih pričevanjih, porojenih iz egoističnih nagibov. Vidmarja je tudi opomnil na »brezštevilne druge primere krivičnih obtožb, zmotnih usmrčenj, pretiranih, daleč čez mero potrebnih zahtev od naroda in končno na sam način borbe, ki često presega meje človeškega«.

Svoj pogled na vodenje protiokupatorskega odpora je Ivan Miklavc takole opredelil: »Jaz sem bil vedno mnenja, da je treba zmago doseči z najmanj možnimi žrtvami (žrtve so potrebne, toda nepotrebne žrtve niso potrebne), in na čim plemenitejši način. /.../ Ako verjamete v nujnost anarhije, potem vas nimam česa dolžiti. V nasprotnem primeru pa skušajte zreti s prostim, zdravim razumom Resnici v oči,

priznati napake in storiti, kar morete, da bo način bojevanja v skladu z vašimi načeli. /.../ Vem, da tvegam s tem pismom. A jaz sem končno moral izreči, kar mi je že dolgo ležalo na duši ...«

Pismo Albina Kolba

Tudi Miklavčev somišljenik Albin Kolb (podjetnik iz Šentvida) se je 3. novembra 1943 z obširnim pismom obrnil na vodilnega gorenjskega partijca Maksa Krmelja, ker je zvedel, da je v ljudski govorici postal narodni izdajalec, spremljali naj bi ga trije likvidatorji. Zato je zah-

lavcem ne med kapitalistom, glavno je, da prizna program. Če je danes kapitalist, pa bo narod sklenil, da se take ljudi razlasti, se jih bo pač razlastilo, pa mirna Bosna.«

Občutek ogroženosti

Kolbov občutek ogroženosti je bil povezan z dogodkom 25. septembra 1943. Tistega dne so se s Kolbovim avtomobilom odpeljali na sestanek

V PK KPS Barle, Franc Kalan - Evstahij in Kolb s šoferjem. Pred Poljanami sta v skladu z dogovorom Barle in Kalan izsto-

Svoj pogled na vodenje protiokupatorskega odpora je Ivan Miklavc takole opredelil: »Jaz sem bil vedno mnenja, da je treba zmago doseči z najmanj možnimi žrtvami (žrtve so potrebne, toda nepotrebne žrtve niso potrebne), in na čim plemenitejši način.«

teval, da PK KPS uvede proti njemu preiskavo in se mu omogoči obramba, do razjasnitve pa v celoti prekinja delo. Ob tem je pribil: »Jaz ne poznam zahrbtnosti – povem, kar je prav, naravnost. Če ima kdo proti moji osebi kake pomisleke, bilo radi mojega dosedanega družbenega položaja, ki pa sem si ga, to poudarjam izrecno – v teku 20 let ustvaril povsem sam z lastno pridnostjo, tedaj sem kakor vedno vsak trenotek pripravljen, se umakniti in prepustiti mesto onemu, ki se smatra bolj sposobnim.«

Sočasno je pisal kritično pismo o sporih pojavih v partizanski vojski in pri tem navedel konkretne primere »podivjanosti, pijančevanja, razpuščenosti, nestrokovnega vodenja« itd. Vnaprej je zavrnil morebitne očitke, da njegov kritičen pogled izhaja iz njegove pripadnosti imovitejšemu sloju. S tem v zvezi je zapisal: »Jaz ne delam razlike ne med de-

pila, nad Hotavljami pa naj bi ponovno prisedla. Toda po izstopu iz avtomobila ju je napadla nemška zaseda in sta se komaj rešila.

Sumila sta, da je šlo za Kolbovo izdajo. Aktivist iz Št. Vida pa je v tem času poročal o Kolbovi »plavogardistični« usmerjenosti ter o še nepreverjenih govoricah Kolbove žene, da so moža »spravili v Begunje komunisti zato, da bi ga ne bilo treba po vojni ubiti«, in še o tem, da obstajata v partizanih dve struji, komunistična in nacionalistična. Ko bo nacionalistična prevzela iniciativo, bo tudi

Kolb prišel do veljave. Prizadevanja za lastno uveljavljanje naj bi bilo zaznati tudi pri aktivistu OF Ivanu Trampužu.

Povezava z Rozumkom

Delovanje pokrajinskega odbora OF je povezano z občutljivo temo, njegovo povezanostjo z vodjem gestapa na Gorenjskem

Helmuthom Rozumkom. Odbor je poleti 1943 skoraj uspelo prepričati pokrajinsko partijsko vodstvo, da je vodstvo gestapa na Bledu resnično pripravljeno podpreti partizansko vojsko z vojaško opremo in celo z orožjem. Zadnje dni julija 1943 so bilo celo presenetljivi pogovori med štabom 2. (gorenjske) operativne cone (komandant Pero Popivoda, politični komisar dr. Jože Brilej - Bolko) ter nekaterimi člani pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko s Helmuthom Rozumkom v Farjem Potoku v Davči.

Prvega je takšna usoda doletela Adolfa Slugo, ki so ga partizani umorili že 31. januarja 1943 (poročilo Jožeta Kavčiča 2. februarja 1943 Maksu Krmelju). Nekateri, zlasti bratje Kavčič, so mu očitali politično preračunljivost, pretirano željo po osebnem uveljavljanju, zanemarjanje političnega dela na terenu, zapostavljanje »delovnega ljudstva« na račun inteligence in meščanstva, skratka, v njem so prepoznavali človeka, »ki mu je resnično delo in propaganda o naši revoluciji tuje« (pismo Franca Kavčiča - Veljka 1. ja-

Predlagala sta premestitev sedeža PK KPS v središče Gorenjske (v kranjsko okrožje) in njegovo popolno centralizacijo, s čimer bi se omogočile redne zveze, nadzor in enotno vodenje pokrajinskega vodstva v vseh gorenjskih okrožjih ter na Koroškem kot strateško izjemno pomembnim območjem s stališča prizadevanja združitve vseh Slovencev.

PK KPS naj bi se razširil na 13 članov: sekretar, referenti za vojsko, OF, literaturo, agitprop (mišljeni sta protiobveščevalna služba v partizanski vojski in VOS na terenu), finance in gospodarstvo, zveze, KPS ter sekretarji petih okrožij. Vsi ti ukrepi naj bi bili potrebni zaradi očitnega prehanja v končno in odločilno fazo boja proti okupatorju in bi zavarovali partijski cilj, to je izvesti revolucijo in prevzeti oblast.

Predlog je med drugim predvideval pripravo konkretnih ukrepov za prevratno obdobje, npr. javnih kuhinj za čas vračanja internirancev iz koncentracijskih taborišč ter pripravo načrtov koncentracijskih taborišč za domače nasprotnike.

Proti nepotrebnemu nasilju

Odziv PK KPS je bil, jasno, negativen, v predlogu pa je videl predvsem poskus lastnega uveljavljanja njegovih avtorjev, kar pa sta oba poskušala ovreči oziroma dokazati dobronamernost. Ob že pregovorni partijski občutljivosti za pripravljane raznih načrtov zunaj pristojnih mest so bili za PK KPS najbrž še posebej moteči posamezni konkretni predlogi: npr. o preprečevanju usmritev Nemcev, ki Slovencev neposredno ne škodujejo, saj njihova odstranitev osvobodilnemu gibanju neposredno ne koristi, temveč le povzroči streljanje talcev; preprečevanje smrtnih obsodb brez konkretnih dokazov ali celo iz osebnega maščevanja; izvajanje le takih vojaških akcij (npr. napadi na komunikacije), ki bodo koristne za osvobodilno gibanje in bodo okupatorju povzročile velike težave, zelo verjetno pa posledica nje bi bilo streljanje talcev.

Umor motečih

PK Vosa je novembra 1943 aretiral Bena Anderwalda in sekretarja kranjskega rajona inž. Mitjo Valenčiča - Sonca. O obeh je menil, da kot partijca zaslužita »smrtno kazen«, ker sta zatajila, da sta vedela za Rozumkovo zahtevo, da mu Hojan izroči seznam kranjskih aktivistov, čeprav sta o tej zahtevi bila seznanjena. Toda zaradi natančnejše preiskave ju je poslal v PK KPS, kateremu je predlagal aretacijo tudi Hojana in Cerarja. Po »zaslišanju« so Anderwalda poslali v škofjeloško tehniko, kjer je bil ubit 9. februarja 1944 ob nemškem napadu, ki naj bi ga, kot je zapisal Niko Kavčič (*Pot v osamosvojitve*, str. 96, 103), organiziral Rozumek. ■

Nadaljevanje prihodnjic

Vodilna gorenjska vosovca: načelnik Vosa za Gorenjsko Stane Kersnik - Jelovčan in Niko Kavčič.

Takrat je bila do hudo poražena komaj ustanovljena Prešernova brigada na Žirovskem Vrhu v dneh od 2. do 4. avgusta 1943, vsaj posredno so ga povezovali z Rozumkovim delovanjem (brigada naj bi čakala na obljubljeni pomoč in zaradi tega odlašala s prehodom v Ljubljansko pokrajino, kamor jo je poklical GŠ NOV in POS).

Kraigher naredi »red«

Konec avgusta 1943 so komunisti poslali na Gorenjsko še enega voditelja Vosa, člana njegovega CK in načelnika obveščevalnega oddelka pri GŠ NOV in POS Vita Kraigherja. Ta je ob prihodu naznanil začetek načrtne organizacije Vosa na Gorenjskem. Zaradi Kraigherjeve politike je začelo partizansko vodstvo pod vodstvom Nika Kavčiča pospešeno razčiščevati Rozumkovo »vlogo«. Posledica je bila tudi dokončno prenehanje obstoja Miklavčevega odbora. Večino ljudi, povezanih z Miklavčevim odborom, so Kardeljevi oziroma Kraigherjevi možje uničili.

nuarja 1943 Maksu Krmelju). Vznemirjali so jih njegovi stiki z nekaterimi pomembnejšimi Škofjeločani iz katoliškega tabora (»klerikalne klike«), ki so bili v povezavi z Brodarjem, saj so v tem krogu prepoznavali predstavnike »bele garde«, hkrati naj bil Sluga nestrpen tudi do sokolov.

Očitki, privlečeni za lase, kot izgovor za umor.

Anderwaldov predlog

Precej pozornosti je vzbudil predlog o reorganizaciji PK KPS za Gorenjsko, ki ga je pripravil junija 1943 Beno Anderwald z okrožnim sekretarjem OK KPS Kranj Antonom Nartnikom - Černivcem. Vzpodbuda za pripravo takega predloga naj bi po njunem zatrjevanju izšla iz njunega spoznanja o premajhni delovni učinkovitosti in nesistematičnosti PK KPS, ker je imel sedež na skrajnem robu Gorenjske, na škofjeloškem območju, ker je bil premalo številen in ker naj bi bilo celotno vojaško-politično delo v pokrajini premalo osredotočeno v pokrajinskem partijskem vodstvu.